

ROSA LUXEMBURG

–

TÖMEGSZTRÁJK

**Tömegsztrájk, párt
és szakszervezetek**

Fordította
Csordás Gábor

Open Books

A nemzetközi szocializmus szinte minden írása és nyilatkozata a tömegsztrájk kérdésében az orosz forradalom idejéből származik, amely e harci eszköz nagyobb szabású alkalmazásának első történelmi kísérlete volt. Ez magyarázza azt is, hogy nagyrészt elavultak. Felfogásukat lényegében ugyanaz az álláspont jellemzi, mint Friedrich Engelsét, aki 1873-ban a bakunyinisták spanyolországi forradalomcsinálását bírálva ezt írta:

„Az általános sztrájk a bakunyinista programban az a rugó, amely a szociális forradalmat megindítja. Egy szép napon egy ország vagy akár az egész világ valamennyi üzemének valamennyi munkása abbahagyja a munkát, és legfeljebb négy hét alatt rákényszeríti a vagyonos osztályokat, hogy vagy beadják a derekukat, vagy lecsapjanak a munkásokra, ami azután feljogosítja a munkásokat arra, hogy védekezzenek és az alkalmat felhasználva az egész régi társadalmat halomra döntsék. Ez a javaslat korántsem új; a francia és nyomukban a belga szocialisták 1848 óta sokat lovagoltak ezen a parádés ménen, amely egyébként eredetileg angol fajta. Amikor az angol munkások körében a chartizmus az 1837-es válságot követően megint gyors és heves fejlődésnek indult, már 1839-ben hirdették a „szent hónap”-ot, az országos méretű munkabeszüntetést (lásd Engels: „Lage des arbeitenden Klasse”, második kiadás, 234. o.*), s ez olyan

* Friedrich Engels: „A munkásosztály helyzete Angliában. Személyes megfigyelések és forrásmunkák alapján”. MEM 2. 416.

visszhangra talált, hogy Észak-Anglia gyári munkásai 1842 júliusában kísérletet tettek ennek megvalósítására. – Az Alliance 1873. szeptember 1-i genfi kongresszusán is nagy szerepet játszott az általános sztrájk, de mindenki elismerte, hogy ehhez a munkásosztály teljes szervezettsége és teli pénztár szükséges. S éppen itt a bökkenő. Egyfelől a kormányok – különösen ha politikai tartózkodással felbátorítják őket – sohasem fogják eltűrni, hogy a munkásoknak akár a szervezete, akár a pénztára valaha is idáig jusson; másfelől pedig a politikai események és az uralkodó osztályoknak a túlkapásai jóval előbb meghozzák majd a munkások felszabadulását, mintsem a proletariátus eljutna odáig, hogy megteremtse magának ezt az ideális szervezetet és ezt a kolosszális tartalékalapot. Ha viszont ezt sikerülne megteremtenie, célja eléréséhez nem volna már szüksége az általános sztrájk kerülő útjára.”*

A következő évtizedekben ezek az érvek határozták meg a nemzetközi szociáldemokrácia állásfoglalásait a tömegsztrájk kérdésében. Teljesen az általános sztrájk anarchista elméletére voltak szabva, vagyis az általános sztrájk mint a társadalmi forradalomhoz vezető eszköz elméletére, szemben a munkásosztály mindennapi politikai küzdelmével, és a következő egyszerű dilemmában merültek ki: az összproletariátus

* Friedrich Engels: „A bakunyinisták munkában. Emlékirat az 1873. évi spanyolországi felkelésről”. MEM 18. 453–454.

vagy nem rendelkezik még erős szervezetekkel és tartalékokkal, és akkor nem képes az általános sztrájk megvalósítására, vagy már elég erősen szervezett, és akkor nincs szüksége az általános sztrájkra. Ez az érvelés mindenesetre olyan egyszerű és első látásra olyan kikezdhetetlen, hogy negyedszázadon át kiválóan szolgálta a modern munkásmozgalmat észszerű fegyverként az anarchista rögeszmék ellen, illetve eszközként a politikai küzdelem eszméjének terjesztéséhez a munkásság legszélesebb köreiből. A munkásmozgalom nagyszerű fejlődése a modern országokban az utóbbi 25 év folyamán fényes bizonyítéka a politikai küzdelem a bakunyinizmussal szemben Marx és Engels által szorgalmazott taktikájának, hiszen a német szociáldemokrácia jelenlegi hatalma és élenjáró szerepe az egész nemzetközi munkásmozgalomban nem csekély mértékben e taktika következetes és határozott alkalmazásának közvetlen eredménye.

Az orosz forradalom azonban a fenti érvelés alapvető felülvizsgálatát tette szükségessé. Az osztályharcok történelmében először a tömegsztrájk és – amint lentebb ki fogjuk fejteni – az általános sztrájk eszméjének nagyszerű megvalósításával szolgált, és ezzel a munkásmozgalom fejlődésének új korszakát nyitotta meg. Természetesen ebből nem következik, hogy a politikai küzdelem Marx és Engels által javasolt taktikája vagy az anarchizmus általuk adott kritikája téves lett volna. Ellenkezőleg, ugyanazok a gondolatok, ugyanazok a módszerek, amelyek a marxi–engelsi taktikának és a német szociáldemokrácia mostanáig folytatott gyakorlatának alapjául szolgáltak, szülték meg most az orosz forradalomban az osztályharc egészen

új mozzanatait és feltételeit. Az orosz forradalom, ugyanaz a forradalom, amely az első történelmi kísérlet a tömegsztrájk alkalmazására, nemcsak hogy nem menti meg az anarchizmus becsületét, hanem annak egyenesen történelmi felszámolását jelenti. Ennek a szellemi irányzatnak a szomorú jelenlétét, amelyre az utóbbi évtizedek német szociáldemokráciájának hatalmas fejlődése ítélte, bizonyos mértékig a parlamentáris korszak kizárólagos uralma és hosszú tartama magyarázhatja. Egy egészében „megszabadulásra” és „közvetlen cselekvésre” szabott, a kapára-kaszára kapott „forradalmi” irányzat azonban csak időlegesen sorvadhatott el a parlamentáris hétköznapok szélcsendjében, hogy aztán a közvetlen, nyílt harci szakaszban, egy utcai forradalomban életre keljen és megmutassa erejét. Annál is inkább, mert Oroszország kiváltképpen alkalmasnak látszott arra, hogy az anarchizmus hőstetteinek kísérleti terepe legyen. Egy olyan ország, ahol a proletariátus semmiféle politikai joggal nem rendelkezik, és szervezetei rendkívül gyengék, ahol az egymástól eltérő, átláthatatlanul kusza érdekek által vezérelt, alacsony műveltségű néprétegek tarka összevisszasága és hozzá az erőszak alkalmazásának legvégletesebb bestialitása – mindezt mintha arra teremtették volna, hogy az anarchizmust hirtelen, még ha rövid időre is, hatalomra juttassák. Végül is Oroszország volt az anarchizmus történelmi szülőhelye. Csakhogy Bakunyin hazája egyszersmind tanai sírhelyévé vált. Nemcsak hogy nem álltak és állnak az anarchisták a tömegsztrájkmozgalom élén; nemcsak hogy a forradalmi cselekvés és a tömegsztrájkok egész politikai irányítása van szociáldemokrata

szervezetek kezében, amelyeket az anarchisták mint „polgári pártokat” vadul támadnak, vagy részben olyan, többé-kevésbé a szociáldemokrácia befolyása alatt álló és hozzájuk közeledő szocialista szervezetek kezében, mint a „szociálforradalmárok” terrorista pártja – az anarchisták komoly politikai irányzatként egyáltalán nem is léteznek az orosz forradalomban. Csupán egy különösen nehéz körülményekkel rendelkező litván kisvárosban – a munkásosztály tarka nemzeti összevisszasága, a szétforgácsolt kisüzemek túlsúlya, nagyon mélyre süllyedt proletariátus –, Białystokban van a hét vagy nyolc különböző forradalmi csoport között egy maroknyi kialakulatlan „anarchista”, akik a munkásság zavarodottságának köszönhetik erejüket, és végül Moszkvában és még két vagy három városban található egy-egy maroknyi ebből a fajtából. És eltekintve most ettől a néhány „forradalmi” csoporttól, mi az anarchizmus voltaképpeni szerepe az orosz forradalomban? A közönséges lopás és fosztogatás jogcímévé vált; a magánszemélyek rovására elkövetett számtalan lopást és fosztogatást, ami minden reményvesztett időszakban, a forradalom pillanatnyi defenzívájában zavaros hullámként a felszínre tör, az „anarchokommunizmus” cégére alatt hajtják végre. Az anarchizmus az orosz forradalomban nem a harcoló proletariátus elmélete, hanem a forradalom csatahajójának farvizén cáparajként nyüzsgő ellenforradalmi lumpenproletariátus ideológiai jogcíme. És ezzel véget is ér az anarchizmus történelmi pályafutása.

Másfelől a megvalósult tömegsztrájk nem arra szolgál, hogy a munkásosztály politikai küzdelmét és különösen a parlamentarizmust